

Asesiad o Amcanion a Chamau Gweithredu Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2017-2022

(Casglwyd Tystiolaeth/Data o WESP, Adroddiadau Blynyddol BG 2016-2022, adborth Partneriaethau)

Amcan 1 – Byddwn yn hybu ac yn annog y defnydd o'r Gymraeg o fewn teuluoedd a'r gymuned

Cam gweithredu 1:1 - Hyrwyddo gweithgareddau cymdeithasol Cymraeg/dwyieithog anffurfiol a ddarperir ym Mlaenau Gwent trwy ystod o sianeli h.y. gwefan, cyfryngau cymdeithasol, posteri ac ati.

Cam gweithredu 1:2 – Hyrwyddo cyfleoedd ar gyfer dysgu ffurfiol h.y. Cwrs Mynediad ac ati.

Cam gweithredu 1:3 – Hyrwyddo cyfleoedd hamdden drwy gyfrwng y Gymraeg.

Cam gweithredu 1:4 – Hyrwyddo gwasanaethau cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog yn unol ag e.e. canllawiau cenedlaethol fel 'Mwy na geiriau...'

Cam gweithredu 1:5 - Hyrwyddo a gwerthuso sianeli mynediad (h.y. gwefan, cyfryngau cymdeithasol, C2BG ac ati) i wasanaethau awdurdodau lleol trwy gyfrwng y Gymraeg yn unol â Safonau'r Gymraeg.

Cam gweithredu 1:6 - Cynyddu nifer y plant, pobl ifanc ac oedolion sy'n datgan eu dewis iaith (Cymraeg/Saesneg/dwyieithog) mewn perthynas â sut maent yn ymgysylltu â gwasanaethau cynghorau lleol.

Er mwyn annog defnydd o'r Gymraeg o fewn y gymuned mae angen i ni sicrhau bod yr iaith yn weladwy ac yn hygyrch o fewn yr ardal. Er mwyn gwneud hyn mae'n rhaid i ni, fel y nodir

yng Ngham Gweithredu 1:5 'werthuso sianeli mynediad i wasanaethau awdurdodau lleol yn unol â safonau'r Gymraeg'. Gweithredwyd hyn gydag adolygiad manwl o wefan Blaenau Gwent, gyda phob tudalen ac is-adrannau'n cael eu gwerthuso. Sicrhaodd y gwerthusiad hwn fod yr holl dudalennau a dogfennau cysylltiedig ar gael yn Gymraeg gyda chyfieithiad priodol. Tynnwyd sylw at unrhyw feysydd a fethodd â chyflwyno eu gwybodaeth yn unol â Safonau'r Gymraeg a'u hanfon at eu penaethiaid adran priodol i'w diwygio ar unwaith. Mae hon wedi'i bwriadu fel proses barhaus nid yn unig o safbwynt deddfwriaethol ond hefyd awydd i wneud ein fersiwn Gymraeg o'r wefan mor hawdd ei defnyddio â phosibl. Felly annog defnyddwyr Cymraeg i ddewis fersiwn cyfrwng Cymraeg y wefan.

Yn fewnol mae'r 'Canllawiau Iaith Gymraeg' ar y Fewnwyd wedi'i ddiweddarau yn ystod y 6 mis diwethaf i'w wneud yn haws ei ddefnyddio i'r rhai sydd ag ychydig o allu yn y Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys diwygiadau i'r 'Ddogfen Trosolwg Safonau' i adlewyrchu gweithdrefnau wrth i ni symud i'r model gweithio o gartref yr ydym wedi'i fabwysiadu ar gefn y Pandemig COVID-19. Mae'r diwygiadau hyn yn sicrhau nad yw ein darpariaeth gwasanaeth yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol. Mae'r gweithdrefnau ffôn hefyd wedi'u gwerthuso a'u datblygu i sicrhau dull rhagweithiol o ddefnyddio ein gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Derbyniodd aelodau staff y ganolfan alwadau hyfforddiant mewnol gan y Swyddog Cymorth Iaith Gymraeg yn blaenoriaethu cydymffurfiaeth â Safonau 8-22. Roedd yr hyfforddiant hwn yn ymdrin â sut i wneud ac ateb galwadau yn effeithiol gan hyrwyddo'r opsiwn i barhau â'r alwad/mynediad at y gwasanaeth yn Gymraeg, yn ogystal â Chymraeg sgwrsio cyffredinol i'w defnyddio wrth ryngweithio ag aelodau o'r cyhoedd sy'n siarad Cymraeg.

O ran hyrwyddo gweithgareddau Cymraeg anffurfiol rydym wedi nodi hwn fel maes i adeiladu arno. Mae darpariaeth mewn lle ar gyfer y gweithgareddau hyn ac mae llawer o waith wedi bod ac yn parhau i gael ei wneud gan ein partneriaid i ddarparu cyfleoedd i deuluoedd a'r gymuned ddefnyddio'r Gymraeg. Mae Ymddiriedolaeth Hamdden Aneurin yn darparu ystod o weithgareddau hamdden trwy gyfrwng y Gymraeg, mae cymdeithas Gymraeg yn ei lle (Cymdeithas Gymraeg Blaenau Gwent) sy'n hyrwyddo gweithgareddau trwy'r cyfryngau cymdeithasol, mae Menter Iaith yn cynnal nifer o weithgareddau trwy gydol y flwyddyn o deithiau cerdded natur i gwisiau i enwi ychydig. Er gwaethaf y nifer fawr o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol wrth adolygu ein sefyllfa yn erbyn Amcan 1 rydym yn cydnabod yr angen i fapio a monitro'r cyfleoedd hyn er mwyn eu hyrwyddo'n effeithiol.

Mae hyn wedi'i ymgorffori yng nghynllun 2022-2027 ac mae'n gam allweddol i'w gymryd wrth symud ymlaen. Byddwn yn cyflawni hyn drwy gryfhau ein partneriaethau presennol a gwahodd darpar bartneriaid i chwarae rhan yng ngweithrediad ein hamcanion newydd dros y pum mlynedd nesaf. Mae'r cyngor wedi ailsefydlu rôl Swyddog Cefnogi'r Gymraeg yn ddiweddar, ac o'r herwydd mae ganddo'r ddarpariaeth i gael presenoldeb mwy cyson gyda Fforwm Rhwydwaith Cymraeg BG, a'i nod yw cydweithio'n fwy â'r cynghorau cyfagos wrth i ni weithredu Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2022-2027. Ein nod yw cael diweddariadau ar Strategaeth Hyrwyddo 2022-2027 (er enghraifft, diweddariad calendr gweithgarwch Cymraeg) fel eitem statudol ar yr agendâu wrth gyfarfod â'n partneriaid. Bydd hyn yn gymorth i nodi llwyddiannau yn erbyn ein hamcanion, ac unrhyw feysydd heriol wrth i ni symud ymlaen er mwyn eu cywiro cyn gynted ag y dônt yn amlwg.

Amcan 2 - Cynyddu'r ddarpariaeth addysg Gymraeg a gweithgareddau anffurfiol i blant a phobl ifanc a chynyddu eu hymwybyddiaeth o werth yr iaith.

Cam gweithredu 2:1 - Cynyddu'r ddarpariaeth blynnyddoedd cynnar i ysgogi'r galw gan rieni.

Cam gweithredu 2:2 - Cynyddu cyfraddau trosglwyddo o ddarpariaeth feithrin cyfrwng Cymraeg i Ysgol Gymraeg Bro Helyg.

Cam gweithredu 2:3 – Codi proffil a lefelau cyfranogiad dysgwyr cyfrwng Cymraeg.

Cam gweithredu 2:4 – Gwella canlyniadau dysgwyr cyfrwng Cymraeg.

Cam gweithredu 2:5 - Gweithio'n rhanbarthol gydag Awdurdodau Lleol De-ddwyrain Cymru a hyrwyddo cyfleoedd cyfrwng Cymraeg mewn sefydliadau addysg bellach ac uwch.

Cam gweithredu 2:6 - Hyrwyddo gweithgareddau allgyrsiol Cymraeg/dwyieithog a chyfleoedd cymdeithasol i blant a phobl ifanc o ysgolion cyfrwng Cymraeg a Saesneg.

Cam gweithredu 2:7 - Hyrwyddo cyfleoedd i rieni/gofalwyr/neiniau a theidiau/mam-guod a thad-cuod wella eu Cymraeg/sgiliau dwyieithog.

Dros gyfnod pum mlynedd Cynllun Iaith Gymraeg 2017-2022 mae tystiolaeth gyson bod y ddarpariaeth a ddarperir ar gyfer plant a phobl ifanc yn cynyddu ymwybyddiaeth o werth y Gymraeg. Mae hybu ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a'r cyfleoedd i hybu'ch dysgu a defnyddio'ch sgiliau presennol yn cael ei hyrwyddo i rieni o gamau cynnar bywyd eu plentyn gan ddechrau gyda rôl ymwelwyr iechyd.

Mae gan Ymwelwyr Iechyd fynediad i fodiwlau ar-lein trwy ein Darpariaeth Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan i ddatblygu eu sgiliau iaith Gymraeg a gellir darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith yn fewnol ar gais yn ogystal â chyrtsiau Cymraeg am ddim. Fe'i gwneir yn glir mai rôl yr Ymwelwyr Iechyd yw darparu gwybodaeth am addysg cyfrwng Cymraeg drwy gyfeirio rhieni newydd at y Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd. Mae'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd yn darparu gwybodaeth am y gofal plant, meithrinfa a gweithgareddau anffurfiol fel y gwasanaethau Cymraeg i Blant sydd ar gael. Ymhellach, darparu bagiau llyfrau Cymraeg Dechrau da i rieni newydd er mwyn annog y defnydd o'r Gymraeg fel teulu a chyfrannu at y niferoedd sy'n manteisio ar y ddarpariaeth Cymraeg i Blant.

Mae Cymraeg i Blant yn brosiect Mudiad Meithrin sydd wedi bod yn tyfu ers cyhoeddi Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2017-2022. Maen nhw'n cynnig ystod o ddsbarthiadau wythnosol fel, amser Rhigwm ac arwyddo Cymraeg, Tyllino Babanod ac ioga, Paned a Chymraeg (ar-lein) a sesiynau Fi a fy mabi i ddarpar rieni a rhieni newydd ar fanteision bod yn ddwyieithog (ar-lein) a mwy. Yn ystod y tair blynedd diwethaf bu cynnydd sylweddol o 229% yn nifer y grwpiau a gynigir, gyda rhagolygon o gynnydd pellach gyda datblygiad grŵp Meithrin ychwanegol yn Nhredegar.

Bu tueddiad pum mlynedd cyson ar i fyny yng nghanran y lleoedd meithrin cyfrwng Cymraeg sydd ar gael ym Mlaenau Gwent. O'r lleoedd hyn, bu tuedd debyg o ran cynnydd o leoedd yn cael eu llenwi, gan godi o 3% yn 2017 i 6% yn 2021 o'r garfan. Felly, mae'n amlwg y bu mwy o ymgysylltu â'r ddarpariaeth blyneddoddd cynnar (Data PLASC Ionawr 2021). Mae hyn yn arwydd clir o gyflawniad Cam Gweithredu 2:2 o Gynllun Hyrwyddo'r Gymraeg 2017-22 i 'gynyddu'r ddarpariaeth blyneddoddd cynnar' i ysgogi galw rhieni.' Mae'r lleoedd sydd ar gael ar ôl yn fras wedi sefyll ar 3% sy'n nodi bod yna ar hyn o bryd ddigon o gapasiti i fodloni galw rhieni o fewn y lleoedd meithrin cyfrwng Cymraeg sydd ar gael ym Mlaenau Gwent. Yn ogystal, roedd cyfraddau trosglwyddo rhwng cynradd ac uwchradd ar gyfer 2019/20 yn 100%.

Cyhoeddodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid ar 16 Ionawr 2018 y byddai £30 miliwn yn cael ei ddyrannu i gefnogi prosiectau cyfalaf sy'n ymroddedig i'r Gymraeg mewn addysg ac yn ehangu arni. Dechreuwyd y broses ymgeisio am grant ym mis Mawrth 2018. Derbyniodd Cyngor Blaenau Gwent gadarnhad ym mis Hydref 2018 eu bod wedi llwyddo i sicrhau £6 miliwn i greu darpariaeth gynradd ychwanegol.

Yn dilyn goblygiadau refeniw, gohiriwyd y prosiect yn gynnar yn 2019 tra'n aros am drafodaethau rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru. Yna roedd modd cychwyn y broses Ymgynghori ym mis Rhagfyr 2020 hyd at fis Ionawr 2021 ar ôl adolygiad ariannol, penderfynwyd mewn cyfarfod anffurfiol o'r Tîm Gweithredol/Arwain Corfforaethol ym mis Chwefror 2020 y gallai'r prosiect symud ymlaen i'r cam ymgynghori statudol - yn amodol ar adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith yn nhyrnor yr hydref 2020. Roedd ymateb y broses ymgynghori yn gadarnhaol o blaid datblygiad yr ysgol newydd gyda 93% o'r ymatebion i'r e-

bost a'r arolwg yn nodi eu cefnogaeth i'r cynnig. (8 e-bost a 190 arolwg). Mae disgwyl i'r ysgol gynradd hon agor ym mis Medi 2023 gan dderbyn 210 o fyfyrwyr, cam nad oes angen dweud a fydd yn cyfrannu at ein targed pum mlynedd.

Credwn ein bod mewn sefyllfa dda ar gyfer dilyniant o ystyried y ffactorau uchod ac anelwn at ddefnyddio ein llwyddiannau fel sbardunau ar gyfer cynyddu'r ddarpariaeth addysg Gymraeg a gweithgareddau anffurfiol i blant a phobl ifanc. Bydd ein gwelliannau o ran mapio'r gweithgareddau sydd ar gael yn y maes a nodir yng Ngham Gweithredu 1:1 o Strategaeth Hyrwyddo 2022-2027 hefyd yn chwarae rhan wrth lwyddo gyda'r amcan hwn. Gan ddefnyddio'r mapio byddwn yn gallu nodi meysydd lle mae llai o ymgysylltu â gweithgareddau cymdeithasol anffurfiol a thargedu'r meysydd hynny sy'n arwain at ysgogi diddordeb rhieni mewn Addysg cyfrwng Cymraeg.

Amcan 3 - Cynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle

Cam gweithredu 3:1 – Cynyddu nifer y gweithwyr sy'n gallu defnyddio'r Gymraeg a'u hannog i wisgo'r bathodyn 'Dysgwr' a bathodynnau i helpu dysgwyr Cymraeg yn gymdeithasol a gwella eu hyder.

Cam gweithredu 3:2 - Annog gweithwyr i wella eu rhuglder yn y Gymraeg a'u hannog i wisgo'r bathodynnau 'Cymraeg' i helpu i hyrwyddo gwasanaethau dwyieithog.

Cam gweithredu 3:3 - Hyrwyddo cyrsiau hyfforddi Cymraeg ac annog mwy o weithwyr i fynychu'r rhain.

Cam gweithredu 3:4 - Darparu amrywiaeth o ganllawiau a deunyddiau cymorth i gynyddu ymgysylltiad a hyder yn y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle.

Cam gweithredu 3:5 - Cefnogi pob adran i weithredu safonau'r Gymraeg yn effeithiol yn unol â Hysbysiad Cydymffurfio Safonau'r Gymraeg y Cyngor.

Cam gweithredu 3:6 - Monitro'n effeithiol y swyddi o fewn y Cyngor a hysbysebir sy'n mynd drwy broses asesu y Gymraeg.

Cam gweithredu 3.7 - Hyrwyddo mwy o gyfleoedd i gydweithwyr ymgysylltu â'i gilydd drwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn unol â Safon 127 datgan bod rhaid i gorff 'asesu sgiliau Cymraeg ei gyflogeion' a thrwy ddogfennu olrhain hyn yn ei Adroddiad Blynyddol yn unol â Safon 170. O edrych ar y data hwn gallwn weld rhywfaint o arwydd o'r dilyniant yn y cyfleoedd darparu i staff ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg yng ngweithle Cyngor Blaenau Gwent.

Yn dilyn cyflwyno'r strategaeth hyrwyddo, 2017, gwelsom gynnydd, 3%, yn nifer y gweithwyr sydd wedi categorioedd eu hunain fel rhai sy'n gallu siarad, ychydig, yn gymedrol, yn eithaf da neu'n rhugl, o'r adroddiad blynyddol blaenorol yn 2016. Nid yw adroddiad blynyddol 2017-2018 yn nodi dewis iaith. Roedd yr adroddiad canlynol, 2018-2019, yn nodi, ar System Datblygu Sefydliadol iTrent y cynghorau, bod gan 3 gweithiwr ddewis iaith fel y Gymraeg. Yn 2019-2020 gwelwyd cynnydd sylweddol yn y nifer hwn gyda 12 o weithwyr ychwanegol yn nodi dewis iaith Gymraeg. Ers y cynnydd hwn, mae system hunanwasanaeth wedi'i chyflwyno sy'n galluogi staff i newid eu dewis iaith yn rhwydd. Yn ystod y blynyddoedd dilynol gwelwyd nifer cyson o weithwyr â galluoedd siarad Cymraeg.

Yn aros ar 19% cyson o'r corff staff. Ers 2016, mae pob rôl o fewn y cyngor yn cael ei hysbysebu fel Sgiliau Iaith Gymraeg yn dymunol. Mae hwn wedi parhau i fod yn bolisi trwy gydol y cynllun hyrwyddo 5 mlynedd. Mae nifer o rolau (25) wedi cael eu hysbysebu fel y Gymraeg yn hanfodol. Yn 2021, cofrestrodd y Tîm Polisi a Phartneriaeth, o dan eu hymrwymiad i gefnogi Cyfranogiad Plant a Phobl Ifanc, ar raglen brentisiaeth Cynllun Kickstart i ddarparu cyfleoedd i bobl ifanc ennill sgiliau a phrofiad uniongyrchol yn y sector cyhoeddus. Gan gydnabod pwysigrwydd a'r angen am gymorth gyda'r Gymraeg, cyflwynwyd rôl swyddog cymorth iaith Gymraeg dan hyfforddiant. Yn dilyn ei lwyddiant ers hynny mae hon wedi dod yn rôl cyfnod penodol o fewn y cyngor ei hun.

Er bod hyfforddiant wedi'i hyrwyddo'n gyson drwy gydol y cyfnod hwn o bum mlynedd, ychydig iawn o bobl sy'n cymryd rhan mewn sesiynau ar-lein gyda chyfartaledd o 1-2 aelod o staff yn defnyddio'r cyfleoedd hyfforddi hyn yn ystod y cyfnod hwn o bum mlynedd. Er bod hyfforddiant mewnol wedi'i ddarparu i 19 aelod staff yn 2022 a oedd yn blaenoriaethu gweithrediad effeithiol y weithdrefn ffôn wedi'i diweddarau, dywedwyd bod diweddariadau'n dod i rym pan gaiff y canllawiau ar y Gymraeg i staff eu diweddarau. Yn 2018, yn unol â cham gweithredu 3:4 o Strategaeth Hyrwyddo 2017-2022, cyhoeddwyd 'ystod o ganllawiau a deunyddiau cymorth i gynyddu ymgysylltiad a hyder yn y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle' yn fewnol. Ers hynny mae'r canllawiau hyn wedi'u diwygio i wneud yn siŵr bod y cynnwys yn hyrwyddo'r defnydd o'r iaith yn y gweithle gyda gwell hygyrchedd.

Gan ymgorffori'r sleidiau o'r sesiynau hyfforddi yn y weithdrefn 'Ateb y Ffôn', mae'r rhain yn cynnwys dau recordiad o'r holl ymadroddion allweddol, fersiwn sy'n cael ei hadrodd yn araf sy'n pwysleisio synau ac ynganiad allweddol a'r ymadrodd a siaredir ar gyflymder arferol. Yn yr un modd, rydym hefyd wedi ymgorffori ffeiliau sain yn ein dogfennau 'Cyfarchion Dwyieithog' ac 'Ymadroddion Defnyddiol', ochr yn ochr â sillafiadau ffonetig. Mae staff wedi rhoi adborth ar y diweddariadau hyn sydd o fudd i gefnogi dysgu a chynyddu lefelau hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg yn fwy effeithiol.

Wrth asesu ein cynnydd yn erbyn y camau gweithredu sydd ar waith dros y pum mlynedd diwethaf, mae yna ddangosyddion clir i ddangos lle mae angen i ni wella ein hyrwyddiad, y prif ddangosydd yw'r ymgysylltiad isel â chyfleoedd hyfforddi. Tra bod gan Flaenau Gwent yn ôl yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth (Hydref 2020 i Medi 2021) y ganran isaf o siaradwyr Cymraeg, sef 15.5% yn unig, mae gennym ar hyn o bryd 19% o'n staff yn nodi bod ganddynt rywffaint o allu yn y Gymraeg. Rydym am dargedu'r rhai sydd eisoes wedi datgan unrhyw lefel o allu ar gyfer cyrsiau gloywi a magu hyder ar y sail bod staff yn mynegi pryder i ddefnyddio eu hiaith wrth iddynt deimlo eu bod wedi 'colli'r arfer'.

Yn union felly, teimlwn fod angen mwy o hyrwyddiad i gyrsiau ar gyfer y rhai heb allu. Gellir dadlau y byddai hybu ymwybyddiaeth o Safon 130 sy'n datgan bod y cyfleoedd hyfforddi hyn i'w darparu yn ystod oriau gwaith o fudd i gynyddu nifer y mynychwyr gan nad yw'r cyfrifoldeb i ddod o hyd i'r amser i gwblhau hyfforddiant yn dod o fewn eu hamser rhydd. Bydd cynnydd mewn hyfforddiant yn ei dro yn cyfrannu at y defnydd o fathodynau 'Dysgwr' a 'Cymraeg', cortynnau gwddf a chefnidir Microsoft Teams wrth i hyder i ddefnyddio'r iaith gynyddu fel y cyfryw gyfrannu at gyflawni Camau Gweithredu 3:1 a 3:2 o 2017 - strategaeth 2022.

Asesiad Ansoddol – Fforwm Rhwydwaith Cymraeg Blaenau Gwent

1) A oes gennych unrhyw adborth neu sylwadau ynglŷn â strategaeth hyrwyddo'r Gymraeg cyfredol 2017-2022?

- *Cydnabuwyd bod mwy o bwyslais wedi bod ar hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg ac arwyddion dwyieithog ers i'r safonau ddod i rym.*
- *Nodwyd nad oedd unrhyw aelod o'r grŵp yn ymwybodol o fodolaeth strategaeth ffurfiol.*
- *Rydym wedi ychwanegu rhanddeiliaid at y rhestr i adolygu'r cynllun newydd.*
- *Mae gweithlu BG wedi penodi Swyddog Cymorth Iaith Gymraeg ac felly bydd gennym gapasiti pellach ar gyfer ymgysylltu.*
- *Gwneud ein partneriaid yn fwy ymwybodol o'r dangosyddion i sicrhau bod Strategaeth y cynllun yn cael ei hystyried yn gyson drwy gydol y cyfnod 5 mlynedd. Adolygiad o gynnydd i'w gynnwys ar agendâu Cyfarfodydd Rhwydwaith BG*

- *Mae trosiant staff uchel o lawer o bartneriaid wedi ei gwneud yn anodd cynnal momentwm*
- *Angen targedau mesuradwy a gwerthusiad cyson o gynnydd y strategaeth. Dylai'r fforwm iaith flaenoriaethu'r gwaith hwn.*

- *Mae Strategaeth 2022-2027 yn cynnwys targedau mwy mesuradwy gyda dangosyddion at ddibenion monitro. Cydweithio gyda Fforwm Cymru i ddatblygu systemau monitro ar y cyd, gyda diweddariadau yn cael sylw yn y cyfarfodydd.*

- *Dogfen ddiddorol gyda llawer o syniadau da. Fodd bynnag: Dim manylion am sut i fynd ati'n ymarferol at yr amcanion a'r camau gweithredu e.e. Mae Amcan 2 yn nodi "Cynyddu'r ddarpariaeth blynyddoedd cynnar i ysgogi galw rhieni"*
Mae'r galw eisoes wedi'i brofi yn ardal Tredegar. Gwnaethpwyd penderfyniad hefyd bod angen Cylch Meithrin newydd yn yr ardal. Pam felly nad yw hyn wedi digwydd a pham nad yw'r Cyngor yn cefnogi'r datblygiad. A pham nad yw hyn yn cael ei grybwyll yn y Strategaeth?
- *Mae'r ddarpariaeth wedi'i chynyddu (gan gynnwys sefydlu Cylch Meithrin yn Nhredegar) ac mae gwybodaeth fanwl bellach ar gael yn y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ac wedi'i harchwilio yn Atodiad Asesiad Strategaeth Hyrwyddo 2017-2022, ac mae camau gweithredu pellach wedi'u cynnwys o fewn Cynllun newydd 2022-2027.*

- *Roedd penderfyniad eisoes wedi'i wneud i agor ail ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg yn ardal Tredegar fel ysgolion newydd ar gyfer Bro Helyg. Beth am sôn am hyn yn y strategaeth. Mae'n rhaid cynnwys yr amserlen ar gyfer y datblygiad hwn yn y strategaeth.*

- *Cyhoeddwyd y cynllun blaenorol yn 2017. Dechreuwyd y broses o wneud cais am grant ar gyfer ariannu'r ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg ym mis Mawrth 2018. Derbyniodd Cyngor Blaenau Gwent gadarnhad, Hydref 2018, eu bod wedi llwyddo i sicrhau £6 miliwn i greu darpariaeth gynradd ychwanegol. Bwriedir agor ym mis Medi 2023 gan dderbyn 210 o blant. O'r herwydd, mae'r datblygiad hwn wedi'i gynnwys yng Nghynllun Hyrwyddo'r Gymraeg 2022-2027.*

- *Siomedig, diffyg cydnabyddiaeth o fodolaeth CYMDEITHAS GYMRAEG BLAENAU GWENT a sefydlwyd ar ôl Penaethiaid Eisteddfod Genedlaethol Cymru yn 2010. Mae'r grŵp wedi bod yn cyfarfod yn fisol ers hynny hyd at fis Mawrth 2020. Byddai ychydig o gefnogaeth gan y Cyngor yn mynd yn bell.*
- Rydym yn cydnabod y gwaith ymroddedig a chyson ar gyfer Cymdeithas Gymraeg Blaenau Gwent ac yn bwriadu ymwneud mwy â'u gwaith.
- *TEULUOEDD A CHYMUNEDAU - Enwir Coleg Gwent ond nid oes sôn am yr holl ddsbarthiadau Cymraeg amrywiol sy'n cael eu cynnal ar draws y Fwrdeistref na'r cynnydd yn y niferoedd sy'n dysgu Cymraeg. I mi does dim pwynt cael strategaeth os nad yw'n cydnabod y gwaith sydd eisoes yn digwydd ac mae'r un peth yn wir am yr Urdd a'r Fenter Iaith.*
- Mae'r cynnydd mewn cyfleoedd dysgu Cymraeg yn cael ei archwilio yn y strategaeth hyrwyddo newydd.
- *Os ydynt yn anelu at sicrhau 70 o siaradwyr Cymraeg Newydd yn flynyddol am y 33 mlynedd nesaf RHAID i'r Strategaeth fanylu ar y camau gweithredu. Dyddiadau'r Strategaeth yw 2017 - 2022. Flwyddyn yn ddiweddarach i gyflawni'r nodau a'r camau gweithredu a dim cofnod o'r hyn a gyflawnwyd eisoes.*
- Gellir cymryd i ystyriaeth diffyg cofnodion yn ystod Pandemig COVID-19 i ryw raddau, ond rydym yn cydnabod diffygion yn y monitro mewn rhai meysydd o'r cynllun. Rydym yn rhoi camau monitro ar waith i sicrhau bod y strategaeth yn cael ei hystyried yn gyson o fewn y gwaith a'i hadolygu drwy gydol ei chyfnod o bum mlynedd.

2) A oes gennych unrhyw awgrymiadau ar gyfer targedau penodol ar gyfer y meysydd canlynol:

- Y teulu
- Defnydd Cymunedol
- Seilwaith (polisiau)
- Plant a phobl ifanc
- Y gweithle

A oes angen inni flaenoriaethu agwedd benodol ar y strategaeth?

- *Blaenoriaethu'r gweithle fel nad oes rhaid i oedolion ddefnyddio eu hamser sbâr i ddysgu'r iaith. Serch hynny, mae'n rhaid i gyflogwyr roi amser i'r gweithwyr fynychu'r dosbarth a byddai'n wych wedyn cynnal clybiau anffurfiol yn y gweithle i bobl ymarfer a chymdeithasu yn y Gymraeg. Mae angen cyfathrebu gyda rheolwyr lefel uchel i flaenoriaethu a galluogi staff i fynychu gwersi dros y tymor hir.*
- *Nodwyd bod angen blaenoriaethu'r gweithle – nodwyd gan rai sy'n gweithio yn y sector cyhoeddus bod pethau wedi gwella ers 2017 ond mae'r pandemig wedi cael effaith negyddol ar gyfleoedd i ddefnyddio a dysgu Cymraeg yn y gwaith er bod mwy o gyfleoedd ar gael ar-lein.*

- *Angen mwy o ddigwyddiadau cymunedol e.e. siaradwyr gwadd, tripiâu, dawnsio gwerin, gwersi coginio ac ati.*
- Rydym yn bwriadu cynyddu ein hymwneud â'n rhwydweithiau cymunedol Cymraeg er mwyn cynyddu'r hyrwyddiad a'r presenoldeb i'r cyfleoedd sydd eisoes ar gael.
- *Hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg - mae angen i'r Strategaeth newydd fod yn gyson â nodau ac amcanion y WESP newydd.*
- Mae'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg wedi bod yn gynllun allweddol yn natblygiad y Cynllun Hyrwyddo'r Gymraeg newydd 2022-2027 gan ddefnyddio ffigurau/gwybodaeth y gorffennol, rhagamcanion ar gyfer y dyfodol a sut maent yn bwriadu cyflawni'r amcanion hyn i lunio ein cynllun.
- *Cydweithio rhwng partneriaid yn targedu ardaloedd penodol a chynnal digwyddiadau cymunedol i hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg – cawsom niferoedd da ar gyfer Haf o Hwyl ym Mharc Bryn Bach ond ymgysylltu ar-lein gwannach ym Mlaenau Gwent o gymharu ag ardaloedd cyfagos.*
- Rydym wedi gwerthuso'r partneriaid yr ydym eisoes yn gweithio gyda nhw ac wedi nodi meysydd allweddol sydd angen cymorth, megis Mudiad Meithrin a Dysgu Cymraeg i ymgysylltu rhieni di-Gymraeg ag addysg Gymraeg. Hyrwyddo manteision yr iaith a'r gefnogaeth y gallant ei chael fel y di-Gymraeg i annog defnydd o gyfleusterau Addysg Gymraeg.
- *Angen gwneud rhieni'n ymwybodol o'r gefnogaeth sydd ar gael i rieni a sut y gall mynychu gweithgareddau allgyrsiol a chymunedol helpu eu plant i ddatblygu eu hyder a'u gallu i siarad yr iaith - mae'n bwysig bod y gweithgareddau yn hygyrch ac yn agored i rieni di-Gymraeg.*
- Mae Swyddog Cymraeg i Blant yn gweithio'n agos gyda thimau Bydwreigiaeth ac Ymwelwyr Iechyd Lleol, gan gyfeirio rhieni at y grwpiau, a'r ddarpariaeth gyffredinol sydd ar gael iddynt. Dros y pum mlynedd nesaf bwriadwn hyrwyddo'r ddarpariaeth hon ymhellach a ffurfio cysylltiadau rhwng partneriaid i gryfhau'r hyrwyddiad a'r gefnogaeth ei hun sydd ar gael i rieni.
- *Mae angen cymorth ar grwpiau cymunedol sydd eisiau ailsefydlu yn y cyfnod ôl-COVID-19 – mae llawer o bobl wedi dechrau dysgu Cymraeg yn ystod y pandemig ond angen gofod cymdeithasol i ddefnyddio'r iaith. O bosibl sefydlu cronfa gymunedol ar gyfer grwpiau?*
- Rydym wedi ystyried yr effaith a gafodd pandemig COVID-19 ar y cynnydd mewn dysgu ar-lein a'n nod yw defnyddio'r camau yn y cynllun sydd i ddod i hyrwyddo'r grwpiau cymunedol sy'n targedu dysgwyr a'r rhai sydd am ymarfer eu sgiliau ymhellach.
- *Angen mapio cyfleoedd i bobl ifanc yn rheolaidd a sicrhau bod yr awdurdod lleol yn gweithio gyda thrawstoriad eang o bartneriaid sy'n gallu darparu gwasanaethau.*

- Mae hwn yn faes rydym yn ei flaenoriaethu, rydym am hwyluso monitro cyfleoedd Cymraeg, ffurfiol ac anffurfiol ar draws yr holl bartneriaid. Y camau cyntaf wrth wneud hynny fydd cadw tracio ymgysylltu fel eitem statudol ar agendâu Fforymau Rhwydwaith Cymraeg Blaenau Gwent.

3) Oes gennych chi unrhyw syniadau neu awgrymiadau ar sut i newid agweddau tuag at y Gymraeg?

- *Anodd, ond yn gyffredinol, drwy geisio normaleiddio'r iaith, efallai drwy gynnal digwyddiadau yn y gymuned yn ogystal â thu ôl i ddrysau caeedig, fel petai – rwy'n ymwybodol bod hyn yn digwydd yn barod.*
- O fewn y Cyngor byddwn yn hyrwyddo'n barhaus y defnydd o Gymraeg sgysiol ymhlith cydweithwyr, gan gynnwys y rhai sydd ag ychydig iawn o allu ac yn hyrwyddo sut y gellir trosglwyddo hyn yn ystod digwyddiadau cymunedol. Ar ôl ystyried sylwadau gan ddefnyddwyr y Gymraeg o fewn y Cyngor sy'n teimlo'n bryderus ynghylch defnyddio'r iaith os nad ydynt yn ymarfer, rydym yn anelu at hyrwyddo ymagwedd gadarnhaol a chefnogol at ddefnyddio'r iaith ym mhob lleoliad ym Mlaenau Gwent.
- *Creu fideos hyrwyddo, Saesneg eu hiaith, dangos hanesion pobl yr ardal sydd â chysylltiadau â'r iaith, hyd yn oed yn hanesyddol a dangos pobl leol yn siarad am eu balchder o'r iaith - astudiaeth achos o ffilm o'r fath. Arddangos nhw yn y gymuned ac ar YouTube ac ati.*
- *Creu deunyddiau am hanes yr ardal, sy'n pwysleisio pwysigrwydd yr iaith yno yn hanesyddol. Dangos unigolion sydd â hanes yn yr ardal, sydd efallai wedi colli'r iaith ond sydd bellach wedi adennill eu Cymraeg. Unrhyw beth sy'n dangos pobl leol yn ail-afael yn yr iaith ac felly'n dangos ei bod yn dal yn berthnasol i bobl yr ardal.*
- Gan ystyried y nodyn hwn gan Dysgu Cymraeg i ystyriaeth rydym yn bwriadu archwilio eu syniadau a sut maent yn teimlo y gellid eu cyflwyno.
- *Anodd ond angen canolbwyntio ar newid agweddau plant a phobl ifanc drwy sicrhau bod ganddynt ddealltwriaeth ac ymwybyddiaeth o hanes y Gymraeg yn lleol, yng Nghymru ac ym Mhrydain.*
- Rydym hefyd eisiau newid agweddau'r genhedlaeth iau tuag at y Gymraeg ac yn bwriadu archwilio ffyrdd o wneud hyn megis gwaith gyda '1Miliwn'.
- *Codi hyder a balchder y plant a sicrhau bod pob plentyn yn yr ardal yn cael y cyfle i ddysgu'r anthem genedlaethol.*
- Awgrym adeiladol iawn y gellir ei gymhwyso i Ysgolion Cyfrwng Cymraeg a Saesneg. Gallwn ystyried gweithredu ar waith gyda Fforwm y Gymraeg mewn Addysg Blaenau Gwent.

- *Parhau i sicrhau bod y Gymraeg yn weladwy, amlwg ac yn cael ei thrin yn gyfartal ar ddeunyddiau'r Cyngor ac yn y parth cyhoeddus – enwau lleoedd ac adeiladau, cyhoeddiadau cyhoeddus er mwyn normaleiddio'r iaith.*
- *Gydag ailsefydlu rôl Swyddog Cefnogi'r Gymraeg bydd gennym hyd yn oed mwy o gefnogaeth wrth fonitro bod y Cyngor cyfan yn cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg sy'n sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol.*
- *Angen adnoddau a chynnwys fideo yn Saesneg wedi'u teilwra ar gyfer trigolion yr ardal i ddangos manteision dysgu a defnyddio'r Gymraeg. Astudiaethau achos - pobl leol sydd wedi elwa o'r Gymraeg.*
- *Gallwn weld y potensial o ddefnyddio cyn-ddisgyblion o Flaenau Gwent a fynychodd addysg cyfrwng Cymraeg i weithio gyda ni i greu adnoddau hyrwyddo sy'n wirioneddol enghreifftio manteision y Gymraeg yn nhermau cymdeithasol, cyflogaeth a lles.*
- *Sesiynau ymwybyddiaeth iaith ar gyfer gweithwyr awdurdodau lleol wedi'u teilwra i wahanol sectorau - gosod targed meintiol?*
- *Ar ôl i'r hyfforddiant mewnol ar gyfer staff canolfan alwadau gael ei deilwra i'w cynorthwyo gyda'r gweithdrefnau ateb ffôn sydd ar waith, ein nod yw cynyddu ymhellach y cyfleoedd hyfforddi a ddarperir ac a gymerir ar draws y gwahanol sectorau.*
- *Cynnig sesiynau ymwybyddiaeth iaith i bob ysgol leol er mwyn sicrhau bod plant yn ymwybodol o gyd-destun a hanes lleol yr iaith Gymraeg.*
- *Gweithio gyda'nartneriaid ac ochr yn ochr â Fforwm Addysg Blaenau Gwent gan gymryd eu targedau a nodir yn y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg anelwn at gynorthwyo'r cynnydd mewn ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.*

4) A oes angen i ni wahodd unrhyw bartneriaid ychwanegol nad ydynt wedi'u nodi yn Strategaeth 2017-2022?

- *Heddlu Gwent o bosibl?*
- *Cymdeithas yr Iaith Gymraeg Blaenau Gwent*
- *Busnesau lleol, caffis, cymdeithas siopwyr*

5) Sut gallai'r Awdurdod Lleol gynorthwyo grwpiau lleol i gynyddu defnydd cymunedol o'r iaith?

- *Cynnal digwyddiadau ar y cyd? Cynnig cyfleusterau am ddim/am bris gostyngol ar gyfer digwyddiadau Cymraeg, chwilio am leoliad i gynnal grŵp? Cynnig grantiau ar gyfer prosiectau a fydd yn helpu i gyflawni meysydd sydd angen hwb o ran y Gymraeg?*
- *Hyrwyddo cyfleoedd ariannu i wasanaethau Cymraeg yn fwy rhagweithiol lle bo'n berthnasol.*

- *Sicrhau bod cyllid a chefnogaeth ar gael i grwpiau cymunedol sydd am ddatblygu prosiectau*
- *Mwy o help i oedolion sy'n dysgu Cymraeg e.e. grwpiau sgwrsio yn swyddfeydd y cyngor.*
- *Presenoldeb cyhoeddus i'r iaith e.e. sefydlu helfeydd trysor i deuluoedd ym mharciau Blaenau Gwent.*
- *Hyrwyddo cyfleoedd ariannu i wasanaethau Cymraeg yn fwy rhagweithiol lle bo'n berthnasol.*
- *Sicrhau presenoldeb yn y Fforwm Iaith er mwyn ysgogi cydweithrediad rhwng sefydliadau lleol a chraffu'r Strategaeth.*
- *O ystyried bod Rôl Swyddog Cefnogi'r Gymraeg yn cael ei hadfer dylai'r Tîm Polisi a Phartneriaethau fod â phresenoldeb cyson yn y Fforwm Iaith Gymraeg.*
- *Sefydlu cronfa 'Hyrwyddo'r Gymraeg' ar gyfer prosiectau cymunedol sy'n gyson ag amcanion y strategaeth newydd.*
- *Hyrwyddo cyfleoedd ariannu i wasanaethau Cymraeg yn fwy rhagweithiol lle bo'n berthnasol.*
- *Dilyn esiampl awdurdodau lleol eraill a chefnogi'r Wyl Gymraeg flynyddol.*
- *Ein nod yw gweithio'n fwy cydweithredol ag awdurdodau cyfagos i rannu adnoddau ac arferion gorau.*